

Istraživanja kasnobrončanoga naselja u Novi Gradu na Savi 2021. godine

Ložnjak Dizdar, Daria; Miklik-Lozuk, Lidija

Source / Izvornik: **Annales Instituti Archaeologici, 2022, XVIII, 7 - 15**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:291:148249>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported](#)/[Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-27**

INSTITUT ZA
ARHEOLOGIJU

Repository / Repozitorij:

[RIARH - Repository of the Institute of archaeology](#)

Annales
Instituti
Archeologici

Godišnjak
Instituta za
arheologiju

XVIII - 2022

UDK 902/904
ISSN: 1848 6363

Glavna i odgovorna urednica / Editor in chief
Katarina Botić

Tehnički urednici / Technical editors
Katarina Botić
Marko Dizdar

Uredništvo / Editorial board
Marko Dizdar, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Hrvoje Kalafatić, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Ana Konestra, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Siniša Krznar, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Andreja Kudelić, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Bartul Šiljeg, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Asja Tonc, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Marina Ugarković, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Mario Gavranović, Austrian Archaeological Institute, Austrian Academy of Sciences, Vienna, Austria
Boštjan Laharnar, Narodni muzej Slovenije, Ljubljana, Slovenija
Alenka Tomaž, Fakulteta za humanistične studije, Univerza na Primorskem, Koper, Slovenija
Vesna Bikić, Arheološki institut, Beograd, Srbija
Perica Špehar, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija
Miklós Takács, BTK Institute of Archaeology, Research Centre for the Humanities ELKH, Budapest, Hungary

Izdavački savjet / Editorial committee

Juraj Belaj, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Saša Kovačević, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Goranka Lipovac Vrkljan, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Daria Ložnjak Dizdar, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Branka Migotti, Zagreb, Hrvatska
Ivana Ožanić Roguljić, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Ante Rendić-Miočević, Zagreb, Hrvatska
Tajana Sekelj Ivančan, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Tihomila Težak-Gregl, Zagreb, Hrvatska
Tatjana Tkalčec, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska
Željko Tomičić, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, Hrvatska
Ante Uglešić, Sveučilište u Zadru, Odjel za arheologiju, Zadar, Hrvatska
Snježana Vrdoljak, Institut za arheologiju, Zagreb, Hrvatska

Prijevod na engleski / English translation
Marko Maras i autori

Lektura / Language editor
Katarina Botić i autori (hrvatski jezik/Croatian)
Marko Maras (engleski jezik/English)

Nakladnik / Publisher
Institut za Arheologiju
Institute of Archaeology

Adresa uredništva / Editor's office address

Institut za arheologiju
/ Institute of Archaeology
Jurjevska ulica 15
HR-10000 Zagreb
tel 385 (0) 1 615 0250
fax 385 (0) 1 605 5806
e-mail: iarh@iarh.hr
web: http://www.iarh.hr

Dizajn / Design
Umjetnička organizacija OAZA

Korektura / Proofreaders
Katarina Botić
Ana Konestra
Asja Tonc

Računalni slog / Layout
Hrvoje Jambrek

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indekse: Clarivate Analytics services – Emerging Sources Citation Index, SciVerse Scopus – Elsevier, Amsterdam. / Annales Instituti Archaeologici are included in the indexes: Clarivate Analytics services – Emerging Sources Citation Index, SciVerse Scopus – Elsevier, Amsterdam.

Izrađeno uz financijsku potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske. / Made with the financial support of the Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia.

E-izdanja. Publikacija je dostupna u digitalnom obliku i otvorenom pristupu na <https://hrcak.srce.hr/en/aia> / E-edition. The publication is available in digital and open access form at <https://hrcak.srce.hr/en/aia>

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom. / This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence.

Annales
Instituti
Archeologici

Godišnjak
Instituta za
arheologiju

Prethodna priopćenja Preliminary reports

7–15

Daria Ložnjak Dizdar
Lidija Miklik-Lozuk

Istraživanja kasnobrončanoga naselja u Novi Gradu na Savi 2021. godine

Exploring the Late Bronze Age settlement at Novi Grad na Savi in 2021

16–34

Tatjana Tkalčec
Marko Dizdar

Rezultati zaštitnih istraživanja kasnolatenskoga naselja Lozan – Lendava u Podravini

The results of the rescue excavations at the Late La Tene settlement of Lozan – Lendava in the Drava Valley

35–62

Marina Ugarković
Ana Konestra
Martina Korić
Antonela Barbir
Eduard Visković

Arheološko istraživanje u Ulici Ivana Pavla II (tzv. parcela Lupi) u Starome Gradu na otoku Hvaru (2021.)

Archaeological excavations on Ivana Pavla II Street (the so-called Lupi plot) in Stari Grad on the island of Hvar (2021)

63–75

Asja Tonec
Marko Dizdar
Hrvoje Vulić

Nalazi rimske vojne opreme i konjske orme s nalazišta Ostrovo – Sokolovac

Finds of Roman military equipment and horse harness from the site of Ostrovo – Sokolovac

76–87

Jere Drpić

Prostorna analiza rimske ceste: *Incerto – Stravianis – Mursa*. Brdska dionica

Spatial analysis of a Roman road: *Incerto – Stravianis – Mursa*. Hill section

88–119

Bartosz Nowacki
Ana Konestra
Fabian Welc

Preliminary typology and contextual analysis of Roman and late antique cooking wares from the Roman rural settlement at Podšilo bay on the island of Rab (north-eastern Adriatic, Croatia)

Preliminarna tipologija i kontekstualna analiza rimskoga i kasnoantičkoga kuhinjskog posuđa iz antičkoga ruralnog naselja u uvali Podšilo na otoku Rabu (sjeveroistočni Jadran, Hrvatska)

120–130

Ana Konestra
Gaetano Benčić
Enrico Cirelli
Klaudia Bartolić Sironić
Ilaria Sommariva

Ecclesia S. Mariae de Turre cum capellis suis – identification of an earlier phase of the Church of the Holy Cross at Tar – Stancija Blek (Tar-Vabriga – Torre-Abrega, Istria)

Ecclesia S. Mariae de Turre cum capellis suis – utvrđivanje ranije faze crkve sv. Križa na lokalitetu Tar – Stancija Blek (Tar-Vabriga – Torre-Abrega, Istra)

131–142

Maja Zeman
Suzana Damiani
Marta Perkić
Ivana Ožanić Roguljić
Kristina Turkalj

Otkrivanje starih dubrovačkih katedrala. Istraživačke aktivnosti i međunarodna suradnja 2020. – 2022.

Discovering the Old Dubrovnik Cathedrals. Research Activities and the International Collaboration in 2020–2022

143–156

Juraj Belaj
Josip Pavić
Željko Krnčević

O arheološkim istraživanjima lokaliteta Mukoše kraj Goriša 2021. godine
On the archaeological excavation of the site of Mukoše near Goriš in 2021

157–163

Sebastian Stingl

Romboidni brevar iz Novske
The rhomboid breverl from Novska

Pregledni radovi Review papers

164–179

Mia Marijan
Andreja Kudelić

Upotreba ognjišnih keramičkih predmeta u
domaćinstvima kasnog brončanog doba
The usage of hearth-related ceramic objects in
Late Bronze Age households

180–188

Snježana Vrdoljak

Kalupi za lijevanje šuplje sjekire na lokalitetu
Kalnik – Igrišće
The casting moulds for socketed axes from the
site Kalnik – Igrišće

189–201

Tea Kokotović

Rezultati antropološke analize ljudskih koštanih
ostataka s lokaliteta Mukoške kraj Goriša iz 2021.
godine
Results of the anthropological analysis of the
osteological material from Mukoške site near Goriš
from 2021

202–211

Antonela Barbir
Petar Crnčan

Usporedna malakološka zbirka kao znanstveni
alat u arheologiji
Comparative malacological collection as a
scientific tool in archaeology

Kratki projektni izvještaj Short project report

212–218

Marina Ugarković
Martina Korić

O aktivnostima i rezultatima prve godine projekta
*Transformiranje jadranskog kozmosa: otočnost,
povezanost i globalni identiteti pred-rimske
Dalmacije* (AdriaCos) (HRZZ UIP-2020-02-2419)
On the activities and results of the first year of
the project *Transforming the Adriatic cosmos:
insularity, connectivity, and glocal identities of
pre-Roman Dalmatia* (AdriaCos) (HRZZ UIP-2020-
02-2419)

Kratki terenski izvještaj Short field report

219–222

Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar

Istraživanja groblja pod tumulima u Dolini kod
Nove Gradiške 2021. godine
Excavations at the cemetery under the tumuli in
Dolina near Nova Gradiška in 2021

Karta nalazišta Map of sites

1. Ostrovo – Sokolovac
2. Novi Grad na Savi
3. brdska dionica rimske ceste *Incerto – Stravianis – Mursa*
4. Dolina
5. Novska
6. Lozan – Lendava
7. Kalnik – Igrišće
8. Kurilovec – Belinščica
9. Tar – Stancija Blek
10. Rab – uvala Podšilo
11. Goriš – Mukoš
12. Hvar – Stari Grad
13. Dubrovnik

Istraživanja kasnobrončanoga naselja u Novi Gradu na Savi 2021. godine

Exploring the Late Bronze Age settlement at Novi Grad na Savi in 2021

Prethodno priopćenje >
Prapovijesna arheologija
Preliminary report >
Prehistoric archaeology

Daria Ložnjak Dizdar¹
Lidija Miklik-Lozuk²

(1) Institut za arheologiju
Jurjevska ulica 15
HR-10000 Zagreb
dldizdar@iarh.hr
ORCID: 0000-0002-5769-2269
(2) Muzej Brodskog Posavlja
Ante Starčevića 40
HR-35000 Slavonski Brod
lidija.miklik-lozuk@muzejbp.hr

Primljeno Received 29. 07. 2022.
Prihvaćeno Accepted 21. 10. 2022.

Uspomen na prof. dr. sc. Nives Majnarić-Pandžić (1938. – 2022.)

In memory of Prof. Nives Majnarić-Pandžić (1938–2022)

Ključne riječi: kasno brončano doba, Posavina, kultura polja sa žarama, naselje, groblje, infrastruktura, Novi Grad, Rupečica, Matkovača

Key words: Late Bronze Age, River Sava Valley, Urnfield culture, settlement, cemetery, infrastructure, Novi Grad, Rupečica, Matkovača

Probna arheološka istraživanja provedena su u jesen 2021. godine u Novi Gradu na Savi u okviru istraživačkoga projekta HRZZ IP 2019-04-2520. Cilj istraživanja bilo je locirati groblje kasnobrončanodobnoga naselja Novi Grad koje je istraživano sedamdesetih godina 20. stoljeća. Položaj pet sonde za istraživanja odabran je na gredi smještenoj sjeverno od naselja prema površinskim nalazima sitnih ulomaka kasnobrončanodobne keramike i spaljenih kostiju na položajima Rupečica i Matkovača. Provedena istraživanja dala su rezultate u tri sonde. U dvije istočnije sonde otkrivene su po dvije jame s rijetkim nalazima prapovijesne keramike. U najzapadnijoj sondi 5 otkriven je veći broj jama te ukopi za stupove koji se mogu datirati u kraj srednjega i početak kasnoga brončanog doba. Otkrivena je i stratigrafski mlađa jama koja se, prema keramičkim ulomcima, može datirati u početak mlađe faze kasnoga brončanog doba. Rezultati probnoga istraživanja u Novi Gradu ukazuju na kompleksnu naseobinsku sliku tijekom srednjega i kasnoga brončanog doba na promatranome prostoru kojega obilježavaju blaga uzvišenja smještena uz rijeku Savu na kojima su dokumentirani intenzivni tragovi naseljavanja tijekom različitih faza razvoja kasnoga brončanog doba, na što je vjerojatno utjecala promjena klimatskih uvjeta kao i razina rijeke Save.

Trial archaeological excavations at Novi Grad na Savi were carried out in the fall of 2021 within the HRZZ IP 2019-04-2520 research project. The goal was to find the cemetery of Novi Grad, a Late Bronze Age settlement researched in the 1970s. The locations of the five trenches on the ridge north of the settlement were chosen on the basis of surface finds of small fragments of Late Bronze Age pottery and burnt bones at the sites of Rupečica and Matkovača. The results were obtained from three trenches. In each of the two easternmost trenches there were two pits with rare finds of prehistoric pottery. In the westernmost trench, Trench 5, there was a large number of pits and postholes that can be dated to the end of the Middle Bronze Age and the beginning of the Late Bronze Age. There was also a younger pit in the stratigraphic sense; based on the ceramic fragments, it can be dated to the beginning of the younger phase of the Late Bronze Age. The results of the trial excavations at Novi Grad indicate a complex habitation picture for the Middle and Late Bronze Age in the observed area, characterized by mild elevations along the River Sava with documented intensive traces of habitation during the different development phases of the Late Bronze Age, probably influenced by changes in climate conditions and the level of the River Sava.

Uvod¹

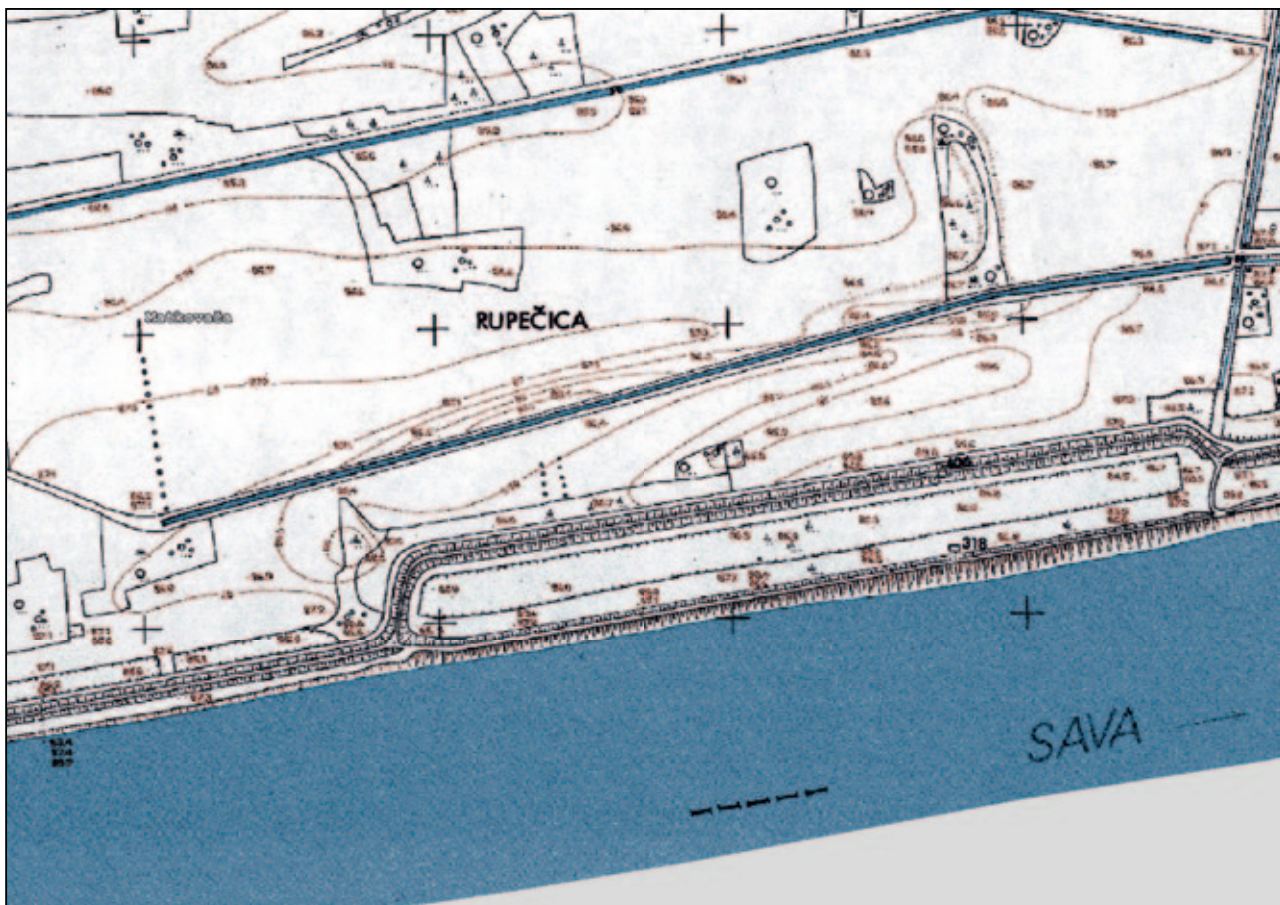
U listopadu 2021. godine provedena su arheološka istraživanja u Novi Gradu na Savi u okviru istraživačkoga projekta IP 2019-04-2520 Hrvatske zaklade za znanost. Cilj istraživanja bilo je lociranje kasnobrončanodobnoga groblja istovremenoga naselja Novi Grad na Savi koje je poznato u literaturi s početka 20. stoljeća (Brunšmid 1900), a potvrđeno je istraživanjima koja su provedena šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća (Petrović 1963; Majnarić-Pandžić 1977; 1993; 2000). Brončanodobno naselje Novi Grad nalazi se na lijevoj obali Save odmah uz sami tok rijeke prema bilješkama koje je prikupio Josip Brunšmid 1895. godine. Katarina Petrović iz Muzeja Brodskog Posavlja provela je 1963. godine manja zaštitna istraživanja na nalazištu koje je bilo već oštećeno podizanjem nasipa (Petrović 1963). Sedamdesetih godina 20. stoljeća Nives Majnarić-Pandžić pokrenula je istraživanja naselja

¹ Ovaj rad je napisan u spomen na prof. dr. sc. Nives Majnarić-Pandžić koja je istraživala i objavljivala naselje u Novi Gradu te je s veseljem pratila naša istraživanja 2021. na istome lokalitetu.

u Novi Gradu. Tom prilikom otkriveni su dijelovi infrastrukture i tragovi naseljavanja od HaA1 vremena do mlađe faze kasnoga brončanog doba (Majnarić-Pandžić 1977; 1993; 2000; 2006). Ovo se naselje rasprostire uz rijeku Savu u duljini većoj od 1 km, no danas se najvećim dijelom nalazi u području između rijeke i postojećega nasipa, pri čemu je vjerojatno njegov znatan dio uništen djelovanjem rijeke.

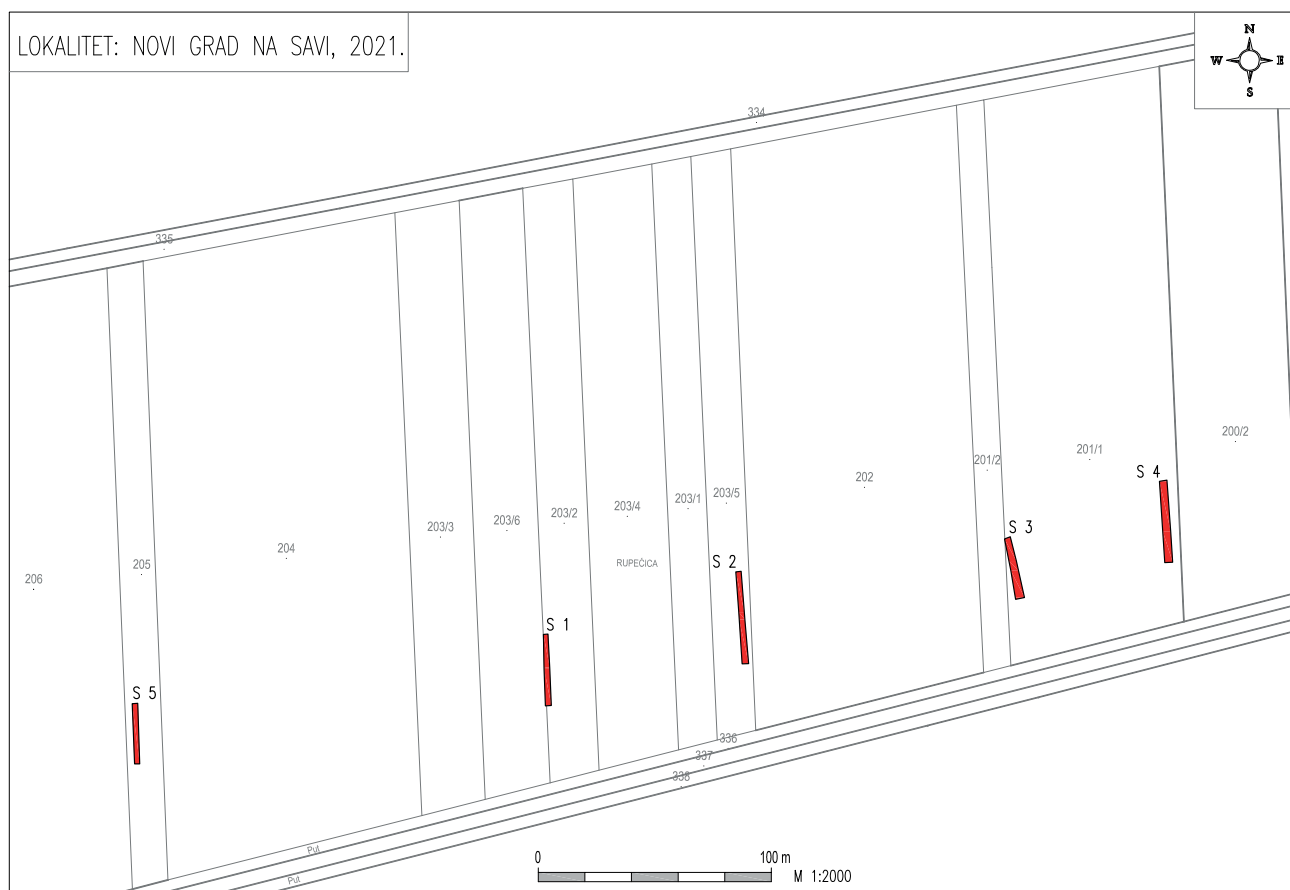
Na tragu spomenutih rezultata, u jesen 2021. provedena su probna arheološka istraživanja u suradnji Instituta za arheologiju i Muzeja Brodskoga Posavlja na dva položaja smještena zapadno od današnjeg naselja Novi Grad – Rupečica i Matkovača.²

² U njima su sudjelovali arheolozi Lidija Miklik Lozuk, muzejska savjetnica i Josip Lozuk, muzejski savjetnik Muzeja Brodskoga Posavlja, arheolozi Daria Ložnjak Dizdar, viša znanstvena suradnica i Marko Dizdar, v.d. ravnatelja iz Instituta za arheologiju. Iskopavanja su obavljena u razdoblju od 18. do 21. listopada 2021. godine prema dozvoli Ministarstva kulture Konzervatorskoga odjela u Slavonskom Brodu i u potpunosti su financirana od Hrvatske zaklade za znanost kroz istraživački projekt IP 2019-04-2520 Djetinjstvo u protopovijesti na jugu Karpatске kotline.

Sl. 1 Novi Grad – topografski položaji naselja (podloga: Hrvatska osnovna karta, izvor: Geoportal DGU)

Fig. 1 Novi Grad – topographical locations of settlements (base: Croatian basic map, source: Geoportal DGU)

Sl. 2 Položaj istraživanih sonde u Novi Gradu (izradio: za Institut za arheologiju Arheoplan d.o.o.)
 Fig. 2 Location of the excavated trenches in Novi Grad (made by: Arheoplan Ltd. for the Institute of Archaeology)

Rezultati istraživanja 2021. godine

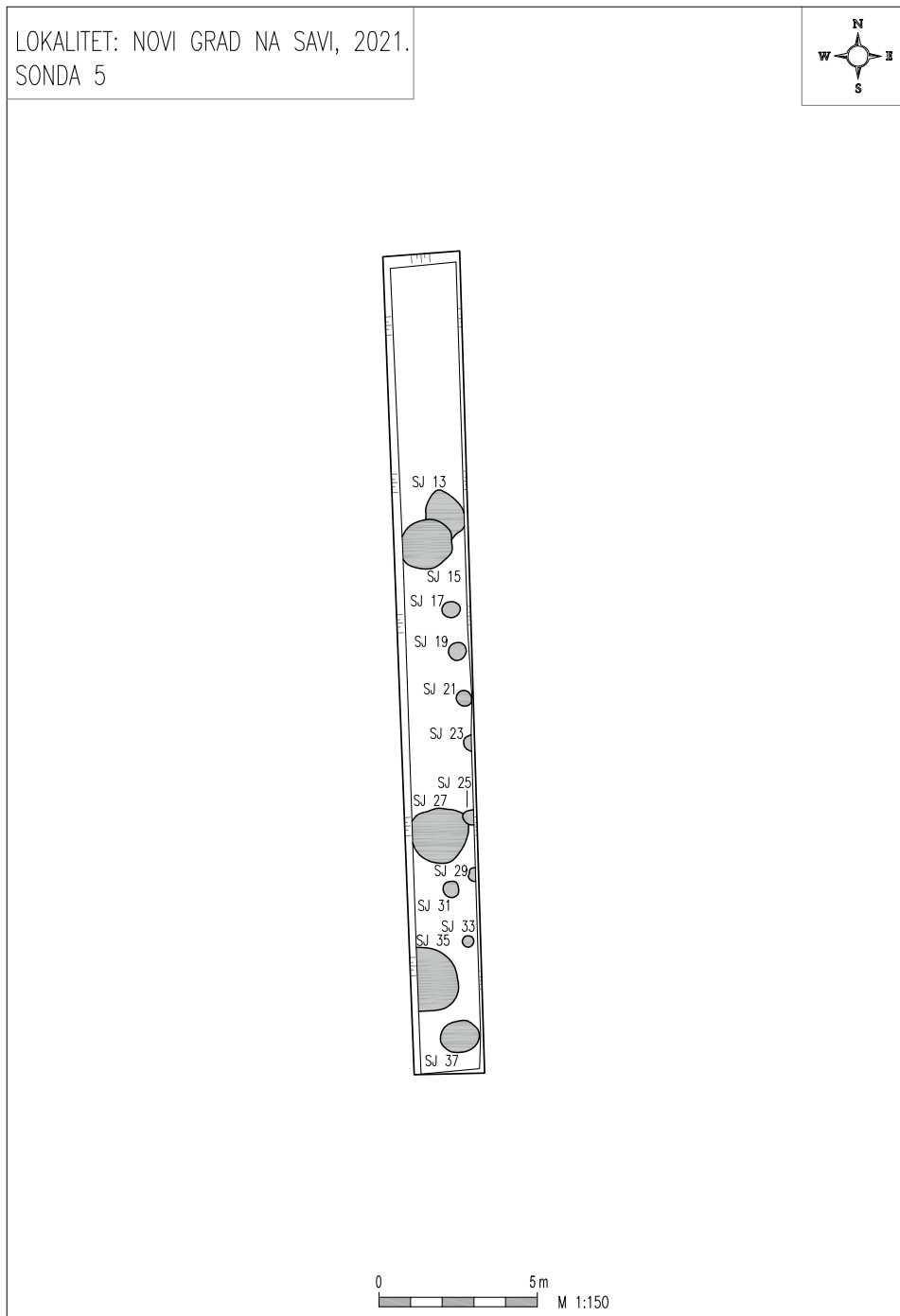
Iskopavanja su obavljena u četiri sonde ukupne površine 254 m² na položaju Rupečica te u sondi 5 veličine 26 m² na položaju Matkovača (sl. 1–2).³ Položaj naselja, koje je potvrđeno u arheološkim istraživanjima sedamdesetih godina, nalazi se južnije od položaja Rupečice i jugoistočno od položaja Matkovača (sl. 1). Na položaju Rupečica primjetna je uzdignuta greda koja se pruža u smjeru istok – zapad na čijoj su površini pronađeni nalazi sitnih ulomaka brončanodobne keramike te spaljenih kostiju. Isto tako, u terenskom pregledu provedenom tijekom istraživanja primjećeno je kako se već istraživano naselje rasprostire prema sjeveru još nekih 80 do 100 m od nasipa, odnosno kako se na sjevernome rubu naselja nalaze ostaci manjega vodotoka nakon kojega započinje položaj Rupečica. S druge strane, izdužena greda na

Rupečici na zapadnome kraju se blago spušta u veće ovalno, ali niže uzvišenje na položaju Matkovača na čijoj su površini također prikupljeni brojni ulomci keramičkih posuda i kućnoga lijepa, što ukazuje na postojanje još jednoga kasnobrončanodobnoga naselja kod Novi Grada. Međutim, ovo je naselje udaljeno od rijeke Save 150 do 200 m prema sjeveru.

Prikupljene spoznaje na osnovi istraživanja provedenih sedamdesetih godina te terenskih pregleda poduzetih 2021. godine na tri bliska položaja smještene zapadno od naselja Novi Grad ukazuju na kompleksnu nasebinsku sliku tijekom kasnoga brončanog doba koju će biti moguće detaljnije rasvijetliti tek nakon provedbe novih ciljanih arheoloških istraživanja koja su započela 2021. godine.

U sondama 1 i 4 na položaju Rupečica nisu pronađene nikakve arheološke strukture, osim nekoliko prapovijesnih i srednjovjekovnih keramičkih ulomaka u sloju humusa debljine do 0,50 m. U sondi 2 pronađena su dva stupa SJ 5 i SJ 7 te u njima nije bilo nalaza. Jedino su u sondi 3 otkrivene dvije manje jame SJ 9 i SJ 11, sa sporadičnim nalazima keramičkih ulomaka samo u jami SJ 9. Dakle, iako se uzvišenje na položaju Rupečica najjasnije ističe u krajoliku, rezultati probnih istraživanja pokazali su kako ono nije bilo naseljeno tijekom kasnoga

³ Sonda 1 veličine 30 x 2 m nalazila se na k.č. 203/2 k. o. Novi Grad; sonda 2 veličine 40 x 2 m na k.č. 203/5 k.o. Novi Grad; sonda 3 veličine 26 x 3 m na k.č. 203/2 k.o. Novi Grad, vlasnika i korisnika Franje Matijaševića. Sonda 4 veličine 2 x 18 m nalazila se na k.č. 201/1 k.o. Novi Grad vlasnika Pere Jukića. Na položaju Matkovača nalazila se sonda 5 veličine 2 x 13 m na k.č. 205 k.o. Novi Grad vlasnika Antuna Babića. Svim vlasnicima i korisnicima zahvaljujemo na izuzetnoj suradnji tijekom istraživanja.

Sl. 3 Plan sonde 5 s naznačenim kućama (izradio Arheoplan d. o. o. za Institut za arheologiju)

Fig. 3 Ground plan of Trench 5 with marked houses (made by: Arheoplan Ltd. for the Institute of Archaeology)

brončanog doba niti su zabilježeni ostaci grobova.

Najzapanijom sondom 5 na položaju Matkovača otkriveni su tragovi infrastrukture prapovijesnoga naselja s kompleksnim stratigrafskim odnosima. Otkrivena su dva niza stupova koji se pružaju u smjeru sjever – jug; prvi niz SJ 17–19–21–23 (sl. 3) i drugi niz SJ 25–29. Vjerojatno se radi o rubnim nosivim stupovima kuća čije orijentacije, zbog uske površine istraživanja, nije bilo moguće odrediti, no vjerojatno je bila sjever – jug. U sondi 5 otkriveno je i nekoliko jama, pri čemu je jama SJ 13 presječena jamom SJ 15, dok je ukop stupa SJ 25 presjekao jamu SJ 27. Svi

istraženi objekti bili su ukopani u sloj smeđe ilovače.

Rijetki nalazi sitnih keramičkih ulomaka zabilježeni su u ukopima stupova SJ 17, 19 i 25, dok su veće količine keramike zabilježene u jamama SJ 15, 27, 35 i 37. Pregledom pokretne arheološke građe zaključeno je kako se jame SJ 13, 27, 35 (sl. 4) i 37 mogu datirati u kraj srednjega i početak kasnoga brončanog doba (sl. 5) Br C2 i Br D stupanj (kraj 14. i 13. st. pr. Kr.). Keramički nalazi iz jame SJ 15 poput lonca zaobljenog tijela i izvučenog ruba, lonci zaobljenog tijela ukrašeni plastičnom trakom s otiskom prsta u najširem dijelu te ukras vodoravnim

Sl. 4 Jama SJ 35 (snimila: L. Miklik-Lozuk)
Fig. 4 Pit SU 35 (photo by: L. Miklik-Lozuk)

kaneliranjem ukazuju na kasno brončanodo doba, vjerojatno početak mlađe faze kulture polja sa žarama, prijelaz Ha A1/Ha A2, odnosno drugu polovicu 12./početak 11. st. pr. Kr. (sl. 6). Slični tipovi posuda pronađeni su na položaju Gradina tijekom istraživanja sedamdesetih godina 20. stoljeća (Majnarić-Pandžić

2000: 124, 128). Rezultati radiometrijskih datiranja, koja su u tijeku, dopunit će spoznaje o datiranju istočnoga ruba naselja na položaju Matkovača.

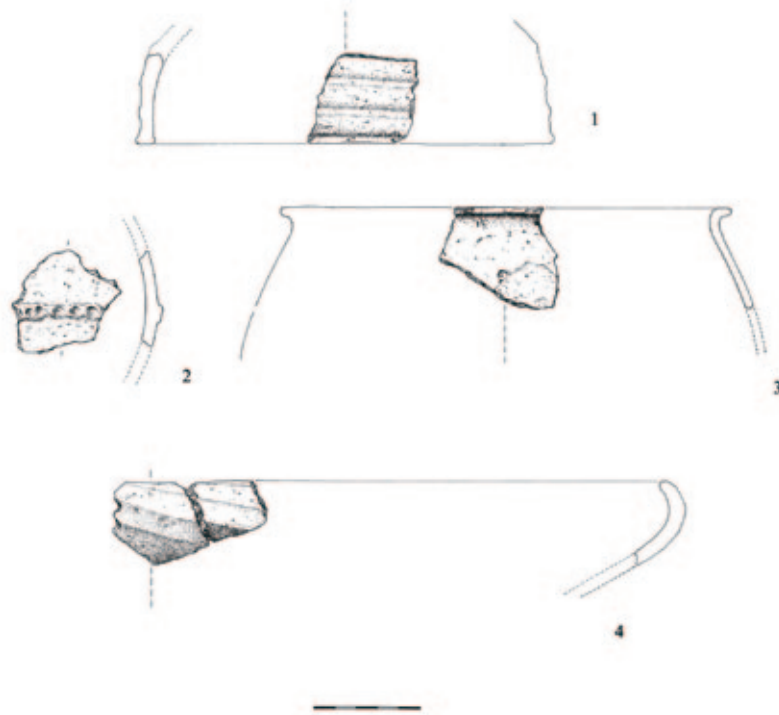
Zaključak

Ciljanim arheološkim istraživanjima u Novi Gradu na Savi nije locirano kasnobrončanodobno groblje već istraživanoga naselja (Brunšmid 1900; Petrović 1963; Majnarić-Pandžić 1977; 1993; 2000), no otkriven je istočni rub do sada nepoznatoga kasnobrončanodobnoga naselja koji se rasprostire na drugoj gredi od Save – položaj Matkovača. Istraživanja sedamdesetih godina 20. stoljeća provedena su na prostoru između današnjega toka rijeke i nasipa, pri čemu rezultati terenskoga pregleda provedenoga 2021. godine pokazuju kako se ono tek manjim dijelom nalazi i sjeverno od postojećega nasipa. U istraživanjima provedenim na susjednome položaju Matkovača otkriveno je novo, nepoznato naselje,⁴ pri čemu će uže datacije jama u sondi 5, dodatno provjerene radiokarbonskim analizama, pružiti dodatne podatke o horizontalnoj i vertikalnoj stratigrafiji kasnobrončanodobnih naselja na širem prostoru Novi Grada. Do sada poznati nalazi keramike i metalnih predmeta s područja Novi Grada ukazuju na naseljenost tijekom čitavoga brončanog doba. O infrastrukturi naselja otkrivenoga na južnoj gredi

Sl. 5 Ulomak keramičkog lonca iz jame SJ 37 (snimila: D. Ložnjak Dizdar)
Fig. 5 Fragment of a ceramic pot from pit SU 37 (photo by: D. Ložnjak Dizdar)

⁴ Ovo je naselje zabilježeno i u terenskom pregledu kojega su poduzeli arheolozi Muzeja Brodskoga Posavlja 2018. godine.

Sl. 6 Izbor keramičkih posuda iz jame SJ 15 (nacrtala: M. Marijanović Lešić)
Fig. 6 Selected pottery finds from pit SU 15 (drawn by: M. Marijanović Lešić)

koja prati tok rijeke znade se iz istraženih sondi sedamdesetih godina 20. stoljeća. Prilikom tih istraživanja otkrivena su urušena kuća za koje se pretpostavlja kako su bile podignute na drvenim platformama nastupovima u slučaju visokih vodostaja rijeke (Majnarić-Pandžić 1998: 205, sl. 39–40). Ukopani objekti jama i nizovi stupova istraženi u sondi 5 2021. godine na položaju Matkovača svjedoče o nadzemnim kućama orijentacije sjever – jug kao i otpadnim jamama uz njih bez sačuvane hodne površine iz kasnoga brončanog doba. Stratigrafski su dokumentirana najmanje dva horizonta naseljavanja stariji – krajem srednjeg i početkom kasnog brončanog doba te mlađi na prijelazu starije u mlađu fazu kasnog brončanog doba, a što potvrđuje i tipokronološka analiza keramike iz zatvorenih cjelina. Kronološki i prostorni odnosi naselja na dvije grede u Novi Gradu moći će se razmotriti nakon opsežnijih istraživanja. Za sada se može zaključiti kako je na sjevernoj gredi dokumentiran stariji horizont naseljavanja nego na južnoj gredi te je vjerojatno potvrđena istočna granica naselja na Matkovači.

Ovim istraživanjem dopunjava se do sada poznata intenzivna slika naseljenosti srednje i donje Posavine tijekom kasnoga brončanog doba (Čović 2010; Kalafatić 2011; Gavranović 2011; Ložnjak Dizdar et al. 2011; Ložnjak Dizdar 2014: 236–239, Fig. 2), pri čemu je u probnim istraživanjima naselja na Matkovači, što je inače do sada bilo rijetko poznato, dokumentirana i vertikalna stratigrafija infrastrukture naselja s početka i potom mlađe faze kasnoga brončanog doba. Dosadašnja istraživanja pokazala su kako su srednja i donja Posavina bile gusto naseljene tijekom

starije faze kasnoga brončanog doba kada su, prema sadašnjem stanju istraživanja poznata brojna groblja grupe Barice-Gređani (Minichreiter 1983; Marijan 2010; Mihaljević, Kalafatić 2006; Nodilo et al. 2012), još brojnije ostave (Vinski-Gasparini 1973; Miklik-Lozuk 2009), a istraživana su i istovremena naselja (Karavanić et al. 2002; Marijan 2010; Kulenović, Kulenović Ocelić 2019). Naselja su bila smještena na gredama uz rijeke. U razdoblju mlađe faze kulture polja sa žarama poznata su isto nizinska naselja poput Novi Grada (Majnarić-Pandžić 1993; 2000) i Doline (Ložnjak Dizdar et al. 2020), no pripadajuća groblja su gotovo nepoznata, a broj ostava znatno je manji kao i broj predmeta u njima u odnosu na stariju fazu. Prema do sada istraženim naseljima iz mlađe faze kasnoga brončanog doba može se zaključiti kako su se ona nalazila na drugim položajima s kraćim ili dužim kontinuitetom. Zašto je došlo do naseljavanja drugih greda u mlađoj fazi kasnoga brončanog doba i kako se odvijao taj prijelaz za sada nije dokumentirano u većoj mjeri. Također, ne zna se sasvim kakvi su bili pogrebni običaji u mlađoj fazi, no pretpostavlja se kako se i dalje zadržao običaj spaljivanja pokojnika. Nedostaju spoznaje o depoziciji spaljenih ostataka u grobove te grobnim prilozima. Poznati su tek rijetki slučajni nalazi grobova poput groba iz Brodskog Stupnika (Vinski-Gasparini 1973: 178, T. 17: 10–11) i Pleternice (Potrebica, Balen 1999: 24, T. 24: 1–5).

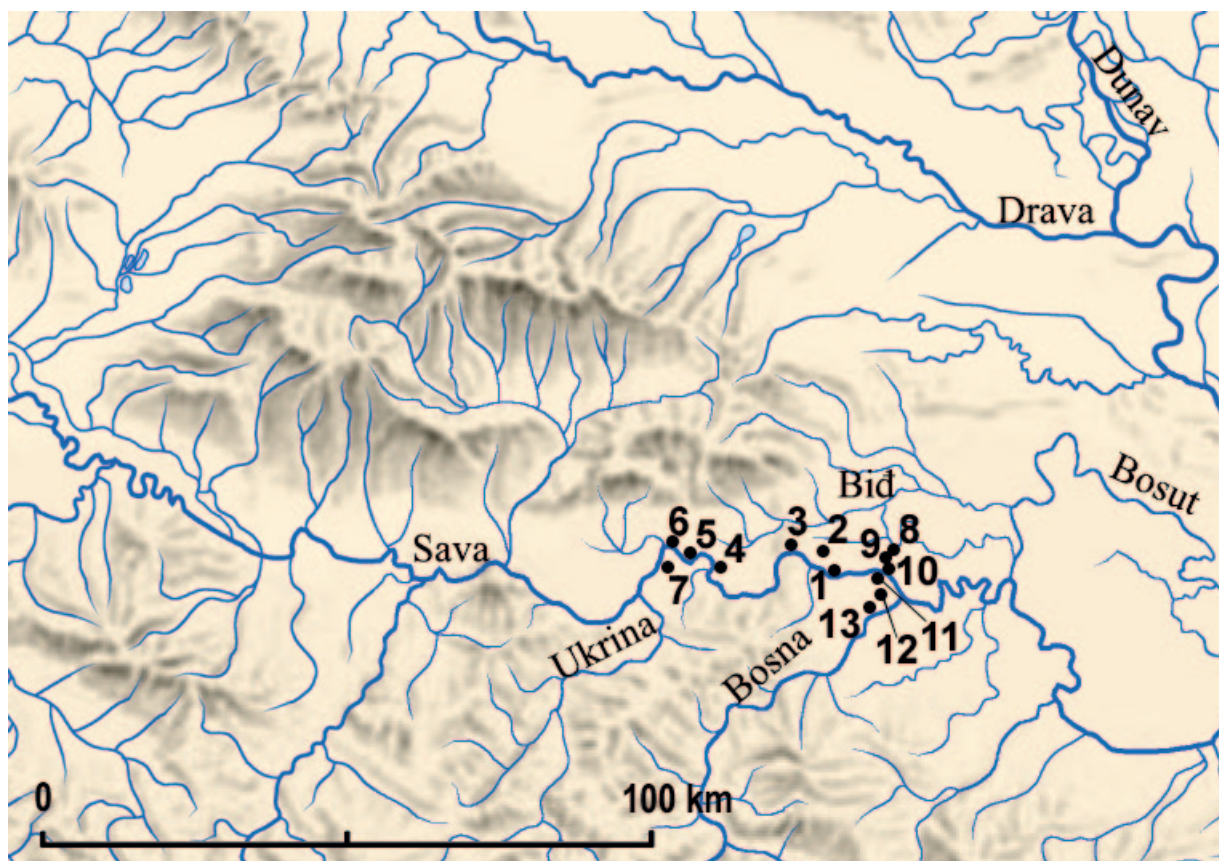
Osobito je zanimljiva koncentracija naselja na obje obale rijeke Save tijekom kasnoga brončanog doba na području od današnjega Svilaja do Šamca (Gavranović, Ložnjak Dizdar 2020: Fig. 10). U dosadašnjim terenskim pregledima, ciljanim i

probnim te zaštitnim istraživanjima lociran je veliki broj naselja koja su sigurno bila različita po veličini, a uglavnom su smještena na gredama uz rijeku Savu i okolne manje vodotoke (sl. 7). Njihove međusobne prostorne i detaljnije kronološke odnose biti će moguće proučavati nakon objava istraženih dijelova kasnobrončanodobnih naselja koja su bila locirana oko povoljnih prijelaza preko rijeke i riječnih rukavaca, sudeći prema današnjoj situaciji zapadno od bosanskoga i hrvatskoga Šamca gdje se rukavci Save isprepliću s utokom Bosne u Savu. Slučaj povoljnoga prijelaza preko Save je i primjer Novi Grada, što potvrđuje i novi most Svilaj na trasi autoceste Vc malo zapadnije od naselja u Novi Gradu. Rezultati probnoga istraživanja u Novi Gradu, koje je provedeno 2021. godine, ukazuju na kompleksnu nasebinsku sliku tijekom kraja srednjega i kasnoga brončanog doba na promatranome manjem prostoru kojega

obilježavaju blaga uzvišenja smještena uz rijeku Savu na kojima su dokumentirani intenzivni tragovi naseljavanja tijekom različitih faza razvoja kasnoga brončanog doba, na što je vjerojatno utjecala promjena klimatskih uvjeta kao i razina rijeke Save.

Napomena

Ova arheološka istraživanja u potpunosti su financirana u okviru projekta Hrvatske zaklade za znanost (IP 2019-04-2520) *Djetinjstvo u protopovijesti na jugu Karpatske kotline*.

Sl. 7 Karta naseljenosti područja Slavonkog Broda do Šamca u kasno brončano doba (slijepu kartu izradio T. Kaniški za Institut za arheologiju, Zagreb; izradila: D. Ložnjak dizdar)

Fig. 7 Population map of the area of Slavonki Brod to Šamac in the Late Bronze Age (physical map made by T. Kaniški for the Institute of Archaeology, Zagreb; made by: D. Ložnjak Dizdar)

1 Novi Grad (Majnarić-Pandžić 1993; 2000; 2006)

2 Stružani (Miklik-Lozuk 2012)

3 Oprisavci – Gajna (Jančevski 1985)

4 Gornja Bebrina – Bidevi (Petrović 1964; Kalafatić 2011)

5 Slavonki Brod – Bjeliš (Lozuk 2000; Minichreiter, Miklik-Lozuk 2006; Lozuk, Miklik-Lozuk, Artuković-Župan 2018; Kulenović, Kulenović Ocelić 2019)

6 Slavonki Brod – Trg Ivane Brlić-Mažuranić (Lozuk 2000; Minichreiter, Miklik-Lozuk 2006; Miškiv, Miklik-Lozuk, Lozuk 2006; Lozuk, Miklik-Lozuk, Artuković-Župan 2018)

7 Vrelo (Gavranović 2011)

8 Jaruge – Krnjice 1 (Marijanović 2013)

9 Jaruge – Godevo 2 (Galiot 2013)

10 Gundinci – Đurenice (Martinov 2013)

11 Pivnica (Benac 1962)

12 Vis (Marić 1961)

13 Topolovaca – Bregovi (Čović 2010)

Internetski izvor

Internet source

Geoportal DGU – Geoportal, Državna geodetska uprava / State Geodetic Administration, <https://geoportal.dgu.hr/>

Literatura

Bibliography

Benac, A. 1962, Pivnica kod Odžaka i neki problemi kostolačke kulture, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n.s. A. Vol. XVII, 21–40.

Brunšmid, J. 1900, Naselbina bronzanoga doba kod Novoga Grada na Savi (Kotar Brod na Savi), *Viestnik hrvatskoga arheološkoga društva*, n.s. Vol. IV (1899–1900), 43–58.

Čović, B. 2010, Bronzano doba sjeverne Bosne u svjetlu novih istraživanja / Bronze age northern Bosnia in the light of new research, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n.s. A. Vol. 52, 277–286.

Galiot, S. 2013, Jaruge Godevo 2, r. br. 41, *Hrvatski arheološki godišnjak*, Vol. 9 (2012), 92–95.

Gavranović, M. 2011, *Die Spätbronze- und Früheisenzeit in Bosnien*, Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie, Band 195, Dr. Rudolf Habelt GmbH, Bonn.

Gavranović, M., Ložnjak Dizdar, D. 2020, The Sava Valley (Posavina) – a heritage of communication. Some examples from the Late Bronze Age, *Godišnjak Centra za balkanološka istraživanja*, Vol. 48, 137–155. doi: 10.5644/ Godisnjak.CBI.ANUBiH-48.122

Jančevski, S. 1985, Arheološko iskopavanje u Oprisavcima, *Glasnik slavonskih muzeja*, Vol. 50–51, 35–36.

Kalafatić, H. 2011, Prilog poznavanju odnosa grupe Barice–Gredani, „bebrinskog tipa hatvanske kulture“, „brodske kulture“ i „posavske kulture“, *Opvscvla archaeologica*, Vol. 35, 41–63.

Karavanić, S., Mihaljević, M., Kalafatić, H. 2002, Naselje Mačkovac–Crišnjevi kao prilog poznavanju početaka kulture polja sa žarama u slavonskoj Posavini, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 19, 47–62.

Kulenović, I., Kulenović Očelić N. 2019, *Slavonski Brod – Bjeliš: naselje iz kasnog brončanog doba. Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja 2017. godine*, Morepress, Zadar.

Lozok, J. 2000, *Zaštitna arheološka istraživanja na području Slavonskog Broda*, deplijan izložbe, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod.

Lozok, J., Miklik-Lozok, L., Artuković-Župan, I. 2018, *Slavonski Brod 30 godina zaštićene arheološke zone*, katalog izložbe, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, 28–33, 82–87.

Ložnjak Dizdar, D. 2011, Starija faza kulture polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj – novi izazovi / Early Urnfield Culture in Northern Croatia – New Challenges, in: *Starija faza kulture polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj – Novi izazovi / Early Urnfield Culture in Northern Croatia – New Challenges*, Dizdar M., Ložnjak Dizdar D., Mihelić S. (eds.), katalog izložbe, Arheološki muzej Osijek, Arheološki muzej u Zagrebu, Osijek, 12–35.

Ložnjak Dizdar, D. 2014, South-eastern Periphery of the Urnfield Culture? The Croatian Perspective. Northern Croatia at the crossroads at the beginning of the Urnfield culture, in: *The Beginning of the Late Bronze Age between the Eastern Alps and the Danube. Proceedings of the International Conference in Osijek, October 20–22, 2011*, Ložnjak Dizdar D., Dizdar M. (eds.), Zbornik Instituta za arheologiju 1, Institut za arheologiju, Zagreb, 235–247.

Ložnjak Dizdar, D., Dizdar, M., Gavranović, M., Mihaljević, M. 2020, Dolina na Savi – istraživanje naselja 2019. godine i osvrt na korištenje krajolika uz Savu u kasnome brončanom dobu, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XVI, 114–121.

Majnarić-Pandžić, N. 1977, Gradina, Novi grad na Savi – kasnobrončanodobno naselje, *Arheološki pregled*, Vol. 19, 35–38.

Majnarić-Pandžić, N. 1993, Prilog poznavanju naselja i naseljenosti brodskog Posavlja u kasno brončano doba, in: *Arheološka istraživanja u Slavonskom Brodu i Brodskom Posavlju*, Znanstveni skup Slavonski Brod 18. -20. listopada 1988, Čečuk B. (ed.), Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 16, Hrvatsko arheološko društvo, 149–161.

Majnarić-Pandžić, N. 1998, Brončano i željezno doba, in: S. Dimitrijević, T. Težak-Gregl, N. Majnarić-Pandžić, *Prapovijest, Povijest umjetnosti u Hrvatskoj 1*, Naprijed, Zagreb, 161–369.

Majnarić-Pandžić, N. 2000, Brodsko Posavlje u brončano i željezno doba – posljednja dva tisućljeća prije Krista, in: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa o Slavonskom Brodu u povodu 750. obljetnice prvog pisanog spomena imena Broda*, Živaković-Kerže Z. (ed.), Hrvatski institut za povijest, Slavonski Brod, 103–130.

Majnarić-Pandžić, N. 2006, Novi grad na Savi – Gradina, in: *Stotinu hrvatskih arheoloških nalazišta*, Durman A. (ed.), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 190–191.

Marić, Z. 1961, Vis kod Dervente, naselje kasnog brončanog doba, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n.s. Vol. XV–XVI (1960–1961), 151–178.

Marijan, B. 2010, *Crtice iz prapovijesti Slavonije (Brončano doba)*, Sveučilište J. J. Strossmayera, Filozofski fakultet Osijek, Osijek.

Marijanović, B. 2013, Jaruge – Krnjice 1 (AN 84), r. br. 49, *Hrvatski arheološki godišnjak*, Vol. 9 (2012), 107–109.

Martinov, D. 2013, Gundinci – Đurenice (AN 76), r. br. 43, *Hrvatski arheološki godišnjak*, Vol. 9 (2012), 97–98.

Mihaljević, M., Kalafatić, H. 2006, Crišnjevi (naselje i nekropola), r. br. 23, *Hrvatski arheološki godišnjak*, Vol. 2 (2005), 48–49.

Miklik-Lozok, L. 2009, *Ostave kasnog brončanog doba iz Poljanaca*, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod.

Miklik-Lozok, L. 2012, *Stružani. Život naselja kroz stoljeća*, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod.

Minichreiter, K. 1983, Pregled istraživanja nekropola grupe «Gredani» u Slavoniji, *Anal. Zavoda za znanstveni rad u Osijeku*, Vol. 2 (1982–1983), 7–122.

Minichreiter, K., Miklik-Lozok, L. 2006, Slavonski Brod – prapovijest, *Stotinu hrvatskih arheoloških nalazišta*, Leksikografski zavod Miroslava Krleža, Zagreb, 236–237.

Miškić, J., Miklik-Lozok, L., Lozok, J. 2006, *Zaštitna arheološka istraživanja „Trg Ivane Brlic-Mažuranić“ Slavonski Brod 2002. i 2003.*, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod.

Nodilo, H., Vrkić, Š., Skelac, G., Kulenović, I. 2012, Vojvodine–Migalovci: nekropola sa početka kulture polja sa žarama, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 29, 89–124.

Petrović, K. (ed.) 1963, *Vijesti Muzeja Brodskog Posavlja*, Vol. 2.

Petrović, K. (ed.) 1964, *Vijesti Muzeja Brodskog Posavlja*, Vol. 3.

Potrebica, H., Balen, J. 1999, Prapovijesni nalazi iz Požeške kotline u Arheološkom muzeju u Zagrebu, *Zlatna dolina: Godišnjak Požeštine*, Vol. 5(1), 7–61.

Vinski-Gasparini, K. 1973, *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zadru, Zadar.

Summary

Targeted archaeological excavations at Novi Grad na Savi within the HRZZ IP 2019-04-2520 project uncovered the eastern edge of a hitherto unknown Late Bronze Age settlement lying on the second ridge from the Sava, at the Matkovača site. There had been excavations in the 1970s, which were carried out in the area between the current course of the river and the embankment; the results of the field survey conducted in 2021 show that only a small part of the settlement lays north of the current embankment. The excavations at the Matkovača site uncovered a new, unknown settlement, which was recorded by the field survey of the archaeologists from Brodsko Posavlje Museum in 2018. More precise dating of the pits in Trench 5, additionally verified by radiocarbon analyses, will provide additional data on the horizontal and vertical stratigraphy of the Late Bronze Age settlements in the wider area of Novi Grad. The known finds of pottery and metal objects indicate that it was inhabited during the entire Bronze Age. The infrastructure of the settlement discovered on the southern ridge along the course of the river is known from the trenches excavated in the 1970s. Those excavations uncovered collapsed houses which are assumed to have been erected on wooden platforms supported by poles against river flooding (Majnarić-Pandžić 1998: 205, Fig. 39–40). The buried structures of pits and series of posts excavated in Trench 5 in 2021 at the Matkovača site indicate above-ground houses lying in a north-south direction, having waste pits next to them, with no preserved walking surfaces from the Late Bronze Age. The chronological and spatial relationships of the settlements on the two ridges at Novi Grad will be considered after more extensive research. For now, it can be concluded that the documented settlement horizon of the northern ridge is older than the horizon of the southern ridge; also, it has probably been confirmed that the eastern border of the settlement was on Matkovača.

This research supplements the known picture of the intensive habitation of the middle and lower Sava Valley during the Late Bronze Age (Čović 2010; Kalafatić 2011; Gavranović 2011; Ložnjak Dizdar et al. 2011; Ložnjak Dizdar 2014: 236–239, Fig. 2); moreover, the trial excavations of the settlement on Matkovača also documented the vertical stratigraphy of the infrastructure of the settlement from the beginning of the Late Bronze Age and the younger phase of the Late Bronze Age, which was rare in the Sava Valley until now.

Acknowledgement

This archaeological research has been fully supported by *Childhood in protohistory in the southern Carpathian basin*, a project of the Croatian Science Foundation (IP 2019-04-2520).